

tudi tu se mora premestiti pouk od večernih na podnevne ure ob delavnih; izkušnje, ki jih imajo današnje obrtne in trgovske nadaljevalne šole, namreč kažejo, da pouk v večernih urah, ko je vajenec utrujen od celodnevnega dneva, ni kaj prida, za vzgojo pa je naravnost škodljivo, da se vajenci zvečer in v noči shajajo v šolskih prostorih.

Maksimalno število otrok za normalne narodne šole določa načrt za vsak razred 40. Za kraje, kjer takega števila ni in bi otroci zaradi oddaljenosti ali pomanjkanja hodnih poti sploh ne mogli obiskovati kake šole, se uredi **potovalno šolo**.

Zasebnega šolstva in privatnega pouka tudi v tem svojem načrtu ne priznavamo, ker stojimo iz socialnih ozirov na stališču, da pohajaj vsak otrok le javno šolo. Za začetek pa ne bi kazalo, da se vsi zasebni zavodi takoj zapro, zato se tem še ne zabranjuje nadaljni obstoj.

Ze zgoraj smo se izrekli za centralizacijo šolstva ter poverili vse upravne pravice do šolstva kot takega državi; naravna posledica prevzeta vseh pravic pa je tudi prevzete vseh dolžnosti, kakor to izkazuje načrt. V te dolžnosti spada predvsem postavljanje šolskih poslopij, vzdrževanje vsega šolstva in učiteljstva.

V čl. 25. načrta „Prosv. odb.“ se predpisujejo **šolske slovesnosti** in obdarovanje pridnih otrok. Z vzgojnega stališča v tem ne vidimo nič dobrega, ker je preveč zunanje. Nasproti temu postavljamo v svojem čl. 33. **razstave otroških izdelkov** in se dovoljujejo javni izpiti, a brez obdarovanj, zato, ker zremo v takih razstavah, deloma tudi v izpitih močen vzgojevalni faktor: vpliv šole na

ljudstvo. Da se je v Srbiji šola narodu tako priljubila, so take razstave eden med vzroki: ljudstvo vidi v razstavah uspeh, zanj so izpiti nekaj konkretnega.

Glede **pravnega razmerja učiteljstva** se ne spuščamo v podrobnosti, ker so te itak razvidne iz načrta samega. Ipak moramo poudariti svoje načelno stališče: **učiteljstvo državnih šol je državno uradništvo z vsemi pravicami in dolžnostmi tega**. Kdor zre na posameznosti v načrtu s tega vidika, razume, da pri sestavi načrta ni bilo mogoče upoštevati najrazličnejših želj, ki jih je največje rodil pogled z domačega zvonika. Upoštevati bi se dale, če bi se hotelo učiteljstvo še separirati kakor ga je odsejala modra avstro-ogrška uprava: kot državni uradnik ne sme gojiti separatističnih teženj po osebni udobnosti. Iz istega vzroka smo izpustili iz načrta disciplinarni red, ki ga mora obravnavati obča službena pragmatika.

V čl., ki govore o **šolski upravi in nadzorstvu**, smo v nasprotju s starimi ureditvami, z načrtom „Prosv. odbora“ in s sedanjimi ureditvami. Zakaj črtali smo **krajni šolski svet, pokrajinsko šolsko oblast poleg višjega (pokrajinskega) šolskega sveta** ter uvedli **personalno avtonomijo učiteljstva**. Prvo smo storili iz prepričanja, da so krajni šolski sveti ob državnem vzdrževanju šolstva nepotrebna inštanca, kakor je poleg višjega (pokrajinskega) šolskega sveta ob centralizaciji šolstva nepotrebna še pokrajinska oblast. Drugo pa smo storili osebno z uvedbo **učiteljskih zbornic**, kar docela odgovarja demokratskemu duhu, ki ga terjamo za šolstvo.

Namen in ureditev zbornic je izražena v načrtu samem in ta ureditev pove tudi sama, da

si jih nikakor ne mislimo kot nekeke šolske urade, kjer naj učiteljstvo prevzame birokratske vojke oficijalnih šolskih uradov v svoje roke. So to svobodne naprave, ki imajo trojno nalogo: 1. Dajati spodbudo za šolski razvoj in napredek šolskim uradom, ki preobloženi z administrativnimi posli nimajo vselej dovolj lastne iniciative; 2. čuvati učiteljske in šol. pravice pred birokratizmom; 3. samoupravno s predlogi urejevati učiteljske personalne zadeve. Že v pokojni Avstriji smo imeli napravo, ki bi načeloma lahko prevzemala del opravkov, ki jih odkazujemo učiteljskim zbornicam: bili so to „stalni konferenčni odbori“, ki pa, pritiskani od birokratizma, v svoji sterilnosti še oddaleč niso bili podobni onim.

Konec.

Toliko o zakonskem načrtu narodnih šol: **ta načrt danes še ne sme biti zaključen**, v njem so podane komaj smernice in marsikatera mora biti že izvedena, preden stopi načrt v veljavo kot zakon. Z zakonom samim bi bil prehod preoster in težko, da bi nam zakon mogel preokreniti tudi duha v šolstvu. Reformnih idej ne izvedejo zakoni, nego potrebe in prilike. Potrebe so tu, treba pa je, da jim nudimo možnost realizacije, kar pripravimo po dveh potih: 1. Da poglobimo učiteljsko izobrazbo, torej reformiramo od zgoraj navzdol, 2. da zainteresiramo za reformo narod, t. j. da reformiramo od zunaj, iz življenja, na znotraj.

Najnujnejša se nam zdi za zdaj prva pot: **preustrojitve učiteljske izobrazbe**. Načrt, ki ga priobčujemo, vsebuje tudi ta del; a prvi pogled nanj pove, da je ta del načrta **prehodnega zna-**

čaja, predhodnik obče šolske preustrojitve. Zato priporočamo, da se ta del za zdaj izvzame iz celotnega zakona ter obravnava kot prehodni zakon ali celo kot naredba, kot taka uredi vprašanje učiteljske izobrazbe in kot taka pripravi pot definitivni šolski ureditvi. Tak postopek bo šolskemu razvoju kar največ koristil.

V podrobnosti načrta o preustrojitvi učiteljske izobrazbe se na tem mestu ne spuščamo, ker se nam ne zdi potrebno, da načrt ponavljamo; poudariti pa hočemo načela: 1. strokovna učiteljska izobrazba je mogoča le na podlagi dobre obče izobrazbe (vstop v učiteljska); 2. strokovna izobrazba bodi temeljita (več let strokovne izobrazbe); 3. birokratske formalnosti naj pri strokovni izobrazbi odpadejo (odprava splošnih izpitov). To troje smo imeli pred očmi, ko smo razvijali načrt.

Kot drugo nalogo, predidmo realizaciji šolske reforme smo imenovali zainteresiranje naroda. **Naroda**, t. j. ne političnih strank! V interesu šolstva moramo celo terjati, da te opuste vsako tozadevno zainteresiranje v narodu. Vsaka — pa prav vsaka — politična stranka zre namreč na šolstvo kot na domeno, ki se je lahko poslužuje kot agitačnega sredstva. Vsako politično agitačno sredstvo pa je demagoško in tako mora biti, če hoče imeti uspeh pri širokih masah, za tako pa nam je šola predobra, presveta. Da mislimo iskreno, nam gotovo verjame vsaj učiteljstvo, bodisi kateregakoli političnega ali svetovno kulturnega naziranja, zato tudi vabimo učiteljstvo kot prvo, da zainteresira narod za njegove dolžnosti napram preustrojitvi šolstva.

Pav. Flerš.

Udruženje jugoslovanskega učiteljstva (UJU).

(Osnutek pravil, izdelan od likvidacijskega odbora Zaveze jugoslovanskega učiteljstva v Ljubljani).

I.

Ime in sedež.

§ 1. Organizacija se imenuje Udruženje jugoslovanskega učiteljstva (UJU). Svoj sedež ima v Beogradu.

II.

Namen.

§ 2. Namen udruženja je:
a) združitev vsega jugoslovanskega učiteljstva naše države v enotni stanovski organizaciji na osnovi državljanske ter z jamstvom politične in verske svobode;
b) pospeševanje in bramba duševnih, gmetnih, moralnih in pravnih interesov članstva in narodnega šolstva na podlagi enakopravnosti, socialne pravičnosti in demokratizma.

III.

Sredstva.

§ 3. Sredstva v dosegu namena so:
1. redne in izredne skupščine;
2. stanovsko-politiški in izobraževalno-znanstveni tisk;
3. tovariške zveze s slovanskim učiteljstvom in z učiteljskimi udruženji drugih narodov;
4. izobraževanje članstva z ozirom na stanovske in strokovne potrebe;
5. ustanavljanje in podpiranje socialnih, vzgojno-izobraževalnih in pravovarstvenih društev in ustanov, ki so skladne z namenom udruženja;
6. osebno in pismeno posredovanje pri oblastih in korporacijah;
7. redni in izredni prispevki članstva; darila, podpore.

IV.

Ustroj.

§ 4. Osnova Udruženju so okrajna učiteljska društva, ki se upravljajo po svojih pravilih, sestavljenih po bistvu teh pravil.
§ 5. a) Na sedežih, kjer so pokrajinske višje šolske oblasti, so poverjeništa kot posredujoči činitelji med okrajnimi društvi in Udruženjem;
b) poverjeništa so v svojem območju tudi izvršujoči činitelji sklepov in naredb skupščin in glavnega odbora Udruženja;
c) poverjeništa imajo naloge zmiselnosti členu III. (sredstva);
d) območja poverjeništev se krijejo z območji višjih šolskih oblasti.
§ 6. Glavni odbor Udruženja in poverjeništa izvršujejo svoje posle v uradih, ki se zvejo strokovna tajništva.

V.

Članstvo.

§ 7. Člani Udruženja so okrajna učiteljska društva, članstvo teh je članstvo Udruženja.

§ 8. Okrajno učiteljsko društvo prijavi svoj vstop v Udruženje potem pristojnega poverjeništa s tem, da predloži svoja pravila glavnemu odboru v odobrenje.

§ 9. Okrajno učiteljsko društvo izstopi iz Udruženja:

- ako prijavi svoj izstop;
- ako ne izvršuje v pravilih in v poslovnem redu označenih dolžnosti.

VI.

Uprava.

§ 10. Udruženje upravljajo:

- glavni odbor,
- poverjeništa,
- državne in pokrajinske skupščine,
- kongresi.

A.

§ Glavni odbor je:

- ožji,
 - širji.
- § 12. V ožjem odboru je: predsednik, glavni tajnik, glavni blagajnik, glavni urednik glasila Udruženja, dva odbornika.

§ 13. V širjem odboru so poleg ožjega odbora:

- in 2. podpredsednik,
- vsi poverjeniki.

§ 14. Vsak član glavnega odbora ima namestnika.

B.

§ 15. Poverjeništvu vodi poverjenik s sosvetom, ki je ožji in širji.

§ 16. V ožjem sosvetu je:

- poverjenik,
- strokovni tajnik,
- blagajnik,
- dva odbornika,
- glavni urednik pokrajinskega glasila.

§ 17. V širjem sosvetu so poleg ožjega sveta vsi predsedniki okrajnih učiteljskih društev.

§ 18. Vsak član sosveta ima namestnika.

C.

§ 19. Vsako leto se sestanejo glavni širji odbor, vsi širji sosveti in odposlanci pokrajinskih skupščin na državno skupščino. — Čas, kraj in dnevni red tem skupščinam določa širji glavni odbor.

§ 20. Vsako leto se sestane pokrajinska skupščina, ki sestoji iz pokrajinskega širjega sosveta in odposlancev okrajnih učiteljskih društev. — Čas, kraj in dnevni red tem skupščinam določa pokrajinski širji sosvet.

C.

§ 21. Kongres vsega članstva Udruženja se vrši vsako tretje leto. — Čas, kraj in dnevni red kongresu določa državna skupščina.

D.

§ 22. Seje in zborovanja vseh upravnih zborov, navedenih v § 11. do § 20., so članstvu Udruženja pristopne, kadar ti zbori drugače ne sklenejo.

VII.

Delokrog.

§ 23. Delokrog glavnega odbora (ožjega in širjega) obsega:

- upravo in izvedbo vseh poslov, navedenih v členu III. ter v § 19. in 20.;
- sestavo poročila o delovanju poverjeništev (okrajnih učiteljskih društev) za vsako poslovno leto; poročilo izide v tiskanem letopisu;
- sestavo proračuna in poslovnih redov za poverjeništa, glavni odbor, skupščine, kongrese in razsodišča;
- imenovanje glavnega urednika glasila Udruženja;
- imenovanje strokovnega tajnika.

§ 24. Delokrog poverjeniških sosvetov določa § 5., točka b), c) in d). — V delokrog teh sosvetov spada tudi imenovanje glavnega urednika pokrajinskega glasila in imenovanje strokovnega tajnika.

§ 25. Delokrog državnih in pokrajinskih skupščin ter kongresov je izražen v členu II. in III. — Poleg naloge § 20. odobruje skupščina še račune, proračune in poslovničke. — Za skupščine in kongrese pripravljajo gradivo odseki, bodisi po lastni iniciativi, bodisi po predlogih članstva. — Podrobnejši delokrog odsekov določa poslovni red.

§ 26. Delokrog okrajnih učiteljskih društev določajo društvena pravila.

VIII.

Volitve.

§ 27. Volitve v upravo in nadzorstvo Udruženja izvrši državna skupščina z navadno večino glasov za dobo 3 let. — Potrebne nadomestne volitve se vrše vsako leto.

§ 28. Volitve v upravo in nadzorstvo pokrajinskega širjega sosveta in volitve odposlancev v državno skupščino izvrši pokrajinska skupščina z navadno večino glasov za dobo enega leta.

§ 29. Vse volitve se vrše z listki.

IX.

Upravni stroški.

§ 30. Članarino določa državna skupščina na podlagi proračunov okrajnih učiteljskih društev, poverjeništev in glavnega odbora.

§ 31. Državna skupščina določa, v kakem razmerju se deli članarina med okrajne učiteljska društva, med poverjeništa in med upravo Udruženja.

§ 32. Članstvo prejema za vplačano članarino osrednje glasilo in pokrajinsko glasilo ter pedagoško-znanstveno revijo.

X.

Nadzorstvo.

§ 33. Nadzorstvo uprave glavnega odbora ima 5 članov; nadzorstva uprave pokrajinskih sosvetov imajo po 3 člane. — Delokrog nadzorstev določajo poslovni redi.

XI.

Razsodišča.

§ 34. Razsodišča so: okrajna, pokrajinska in osrednje razsodišče. — Sestavo in delokrog teh razsodišč določajo posebni poslovni redi.

XII.

Razdruženje.

§ 35. Ako se Udruženje razdruži, se izloči vsa premoženja in nepremična imovina v varstvo ministrstva prosvete, ki naj to imovino izloči novemu Udruženju z istim namenom in smotrom.

§ 36. Razdruženje more skleniti le kongres z dvotretjinsko večino.

Prehodne določbe.

1. Vse volitve za Udruženje in poverjeništa izvede 1. učiteljski kongres v Beogradu.

2. Okrajna učiteljska društva preosnujejo svoja pravila v zmislu teh pravil.

3. Vse dosedanje pokrajinske in deželne zveze likvidirajo takoj po ustanovitvi Udruženja, najkasneje do konca leta 1920.

4. Premična in nepremična imovina ter vse plačilne obveznosti pokrajinskih in deželnih zvez preidejo v upravo poverjeništev.

5. Osrednje glasilo Udruženja je „Narodna Prosveta“ v Beogradu.

6. Vsako poverjeništvu si lahko izbere, oziroma ustanovi svoje pokrajinsko glasilo.

7. Vse obstoječe pedagoške revije se preosnujejo v enotno osrednjo pedagoško-znanstveno revijo.

8. Zeleti je, da dosedaj samostojne zadrzne učiteljske ustanove stopijo v stik in sodelujejo z Udruženjem na podlagi, ki jo določi glavni odbor UJU sporazumno z upravami teh ustanov.

